

נושא במוקד: האולפן המתקשב וההידודי (אינטר-אקטיווי)

לימודי עברית באמצעות האינטרנט: HebrewOnline

אהובה רודובסקי

יש שני סוגים של שיעורים באולפן Online: שיעור פרטי, שבו התלמיד רואה שקופית במצגת שהמורה העלתה על הצג, הוא קורא את הכתוב בשקופית, עונה על שאלות ומדבר עם המורה; שיעור בקבוצה, לתלמידים מארצות שונות, המתואמים ביניהם לגבי השעה. בשיעור בקבוצה, תלמיד שהמורה פונה אליו מקבל זכות דיבור ורשאי לענות. יש גם אפשרות לתלמיד לשאול או להגיב.

זווית אישית: פרישה לקראת התחדשות

לפני שנתיים פרשתי מעבודתי כמורה באולפן, לאחר 35 שנות הוראה, מתוכן 15 שנה באולפן 'שרת' בבת-ים בהנהלת הגב' חדווה צ'ריסקי.

חברותי, שפרשו מההוראה, סיפרו לי כמה הן נהנות, עסוקות, מבלות ב'קנטרי', בבתי קפה ובחוגים שונים. לדידי, לא היה בכל העיסוקים האלו מן החדש. גם לפני הפרישה מצאתי את הזמן להיות ב'קנטרי', לשמוע הרצאות, לטייל ולבלות. לכן חשתי צורך בעבודה מאתגרת ומעניינת במשרה חלקית. במקביל נרשמתי לקורס באוניברסיטת בר אילן - 'מנחים למקצועות הפנאי', בהדרכתה של ד"ר סמדר פלד.

במהלך הקורס עמדתי על ההבדל בין פנאי סביל לפנאי פעיל. בפנאי הסביל, האדם אינו מוביל אלא מובל, כלומר הוא שומע, רואה אך אינו יוצר דברים בעצמו. בפנאי הפעיל האדם בונה את עתידו, הוא המוביל והבונה לעצמו חיים שיש בהם עניין. ומתוך העשייה הוא עשוי לצמוח ולהגשים את עצמו.

הקורס גרם לי אפוא להבין שעדיין אני מסוגלת לתרום בעבודה וגם לבנות את עתיד. פיתחתי מיזם שבו חשבתי לעסוק לאחר סיום הקורס: 'טקסט ודיאלוג לעולים ותיקים'. מטרת המיזם: לקרב את העולים הוותיקים לתרבות הישראלית. הטקסטים שבחרתי לקוחים מהעיתון או מאתרי החדשות באינטרנט. לאחר מכן אמור להיערך עליהם דיון. בחלק האחרון של המפגש המורה מקשר בין האירוע החדשותי לסיפור מקראי או לשיר שכתב משורר ישראלי או לתמונה של צייר או פסל ישראלי. כך נעשה ניסיון לקרב את התרבות הישראלית לקבוצת העולים.

* אהובה רודובסקי הייתה מורה באולפן 'שרת', בת ים.

עברית מקוונת - איך זה עובד?

המשכתי במקביל לחפש תעסוקה והגעתי לראיון עבודה בחברה בשם E-Teacher. הוסבר לי שם שהם זקוקים למורים שעבדו באולפן, כדי ללמד עברית באמצעות אתר האינטרנט במחלקה הנקראת HebrewOnline.

אם לומר את האמת, לא ידעתי תחילה 'איך זה עובד' וכיצד ניתן ללמד שפה דרך אתר אינטרנט. במשך כחודשיים עברתי הכשרה טכנית, כדי ללמוד כיצד מפעילים את התוכנה, ובהמשך עברתי הדרכה פדגוגית שבה הוסבר הלכה למעשה איך מלמדים דרך כלי התקשורת (המדויה) הזה. כל ההכשרה נעשתה באמצעות המחשב הביתי.

די מהר עמדתי על העניין והאתגר שבעבודה, והיה לי ברור שאת כל מה שהכנתי למיזם שלי, שתואר לעיל, אוכל לשלב בעבודה באינטרנט.

אז איך זה עובד?

יש שני סוגים של שיעורים באולפן למבוגרים מסוג כזה:

1. **שיעור פרטי** - בשיעור כזה תלמיד בודד נכנס ל'כיתה', משמע הוא נמצא במקום כלשהו בעולם מול מחשב ואני נמצאת בביתי מול מחשב. לתלמיד כזה יש שיעור קבוע, בדרך כלל פעם בשבוע. בשעה היעודה אני מחברת אצלי את האוזניות + המיקרופון ומצלמה. בדרך כלל אני לא רואה את התלמיד, אבל הוא רואה אותי. כל תלמיד לומד לפי הרמה שלו. בזמן השיעור התלמיד רואה שקופיות במצגת, שאני מעלה על הצג. הוא קורא את הכתוב בשקופית, עונה על שאלות, מדבר איתי ומתקדם משיעור לשיעור. יש לו גם אפשרות לכתוב ולסמן על הצג.
 2. **שיעור בקבוצה** - לשיעור כזה 'נכנסים' תלמידים מארצות שונות - מארצות הברית, אוסטרליה, ניו-זילנד, קנדה וכדומה. את הקבוצה מרכיבים אנשי השירות של האתר. כל תלמיד יודע באיזו שעה להיכנס לשיעור, לפי הזמן שיועד לו. לתיאום השעות בין כל התלמידים אחראית החברה. למורה מודיעים באיזו שעה השיעור מתקיים לפי שעון ישראל, והוא מתקיים פעם בשבוע באותה השעה. כאן המקום לציין ששעות העבודה הן בערב, בלילה ולפנות בוקר, בהתאם לשעה המקומית של התלמידים. נכונותו של המורה לעבוד בשעות לא מקובלות היא אחד התנאים להתקבל לעבודה זו.
- בשעה היעודה אני 'נכנסת' ומנהלת שיעור מול כמה תלמידים. שיעור כזה מורכב יותר באופיו משיעור פרטי, כי צריך להתייחס לכל התלמידים ולשתף את כולם. דרך העבודה היא כמו בשיעור הפרטי: רואים מצגת ולומדים. לא כולם יכולים לדבר ביחד בזמן השיעור. תלמיד שאני פונה אליו, מקבל זכות דיבור ורשאי לענות. יש גם אפשרות של 'הצבעה', אם התלמיד רוצה לשאול או להגיב.

תפוקות נוספות של הלימודים

ברמות הגבוהות מתפתחות שיחות מעניינות מאוד על מה שקורה בעולם ובארץ, על הקשר של התלמידים לישראל ועל התרבות הישראלית. וכאן אני משלבת את המיזם שלי 'טקסט ודיאלוג' בנושאים אקטואליים הקושרים את התלמיד אל התרבות הישראלית.

בכיתות נוצרות חברויות בין אנשים מארצות שונות. לאחר השיעורים הם מתכתבים ביניהם בדוא"ל וממשיכים לשמור על קשר.

תלמיד שלא היה בשיעור או תלמיד שמעוניין לשמוע שוב את השיעור, יכול לשמוע הקלטה של השיעור ולהשלים את החומר.

בסוף כל שיעור התלמידים מקבלים מטלות ושולחים למורה את שיעורי הבית לבדיקה.

התמודדות עם הוראה מקוונת

רבים טוענים שכדי ללמד, צריך שיהיה קשר עין בין מורה לתלמיד. בהוראה באינטרנט התלמידים אמנם רואים אותי, אבל אני איני רואה אותם, ואין למעשה קשר עין. תשובתי על כך היא שהמורה מפתח בסיטואציה כזאת רגישויות אחרות, בעיקר הקשבה מרוכזת. יש ביכולתו של המורה להבחין לפי דרך דיבורו של התלמיד אם הבין באמת או לא. התלמידים גם מודעים לקושי של המורה, שאינו רואה אותם, ומשתדלים מאוד להבהיר מה לא הבינו ומה הם כבר מבינים. המורה יכול להאזין להקלטות וללמוד איפה צריך לחזק, מה התלמידים קלטו ועל מה צריך לחזור שוב.

הקשרים שנוצרים בין המורים והתלמידים מעניינים מאוד. רבים מהתלמידים מגיעים לביקור בארץ ונפגשים עם המורים במפגשים מרגשים מאוד.

בסופו של דבר, יש להעמיד את הדברים במבחן התוצאה: האם התלמידים לומדים כראוי בדרך זו? התשובה היא חיובית באופן חד משמעי. התלמידים אכן לומדים ומתקדמים ומבקשים להירשם לקורסי המשך. אין עליהם אימת הבחינות, ובדרך כלל הם אינם זקוקים לשפה כדי להתקבל לעבודה כלשהי. הם לומדים בהנאה רבה, והחוויה גדולה גם למורה וגם לתלמידים.

אפיוני התלמידים

מי הם התלמידים המצטרפים ללימוד מסוג זה? התלמידים הם גילאי 17-75. חלקם גרים במקומות מרוחקים מאוד, וההתחברות לאתר מאפשרת להם גם ללמוד שפה וגם ליצור קשרים חברתיים. לדוגמה: באחת הכיתות שלי לומדים פרופסור למתמטיקה מארצות הברית, שופטת משווייץ, רופא מנוואדה ורופאה מדרום קרוליינה שבארצות הברית, אישה המשמשת ככומר מגרמניה ועוד... יש תלמידים שהם אנשי עסקים הלוקחים איתם את המחשב הנייד לכל מקום בעולם ומתחברים לשיעור בשעה היעודה. הם לומדים כל שבוע ואינם מוותרים על ה'התחברות', על אף עיסוקיהם הרבים. יש תלמידים צעירים, שאחד מהוריהם ישראלי לשעבר, אבל בביתם דיברו רק אנגלית. ילד או נער כזה מקבל את חבילת השיעורים כמתנה מההורים. התלמידים רואים בנו, המורים, חוליית קשר לארץ הקודש. רבים מהם עולים לתורה בבית הכנסת וקוראים בה (בדרך כלל מבלי להבין את משמעות המילים), אך אינם מסוגלים לנהל שיחה בעברית. כך ההצלחה חסרת התקדים של החייאת העברית מגיעה היום לעולם כולו.

תהליך ההוראה

תהליך ההוראה שונה ברמות השונות. ברמת המתחילים המורה מקנה קריאה וכתיבה. בכל שיעור מלמדים מספר אותיות, לא לפי סדר האלף בית, אלא אותיות שמהן ניתן ליצור מילים פונקציונליות. המורה לא מנקד את המילים, כפי שנהוג באולפן, ובעצם לומדים מילים גלובליות ללא ניקוד. לדוגמה: בשיעור הראשון לומדים: א, ת, מ, ג, י - באותיות דפוס ובאותיות כתב בעת ובעונה אחת. כותבים בפועל רק את אותיות הכתב. לתלמידים יש ספר, ובספר יש תרגום לאוצר המילים. כל שיעור לומדים מספר אותיות ומהן יוצרים מילים חדשות. התלמידים כותבים את האותיות והמילים החדשות על צג המחשב, וכך המורה יכול לעקוב אם התלמיד כותב נכון ולהחליט אם ניתן להמשיך הלאה. כמו-כן יש בספר תרגול נוסף של האותיות או של המילים שנלמדו בשיעור.

השיעור הבא מתחיל בתרגול החומר שהוקנה, ואז מתקדמים לחומר חדש. לכל שיעור יש אוצר מילים, שהתלמיד צריך ללמוד ולשנן כדי שיוכל להתקדם. בזמן השיעור כל התלמידים שומעים את המורה וכמו-כן שומעים את התלמיד שקיבל זכות דיבור. התלמידים יכולים להצביע על ידי לחצן מיוחד, ואז המורה פונה אליהם. בכיתות המתקדמות על התלמידים ללמוד את אוצר המילים החדש לפני השיעור, כדי לא להתעכב בשיעור על תרגום המילים. כל שיעור מורכב מטקסט שלומדים התלמידים, שאלות של המורה ותרגיל על הטקסט המוצג בשקף. החלק השני של השיעור כולל דקדוק ותחביר, וגם על חלק זה יש תרגול. אם המורה רואה שיש צורך בהסבר נוסף או בחזרה נוספת, יש אפשרות למחוק את החומר מצג המחשב ולכתוב בעזרת העט הדיגיטלי תרגול או הסבר נוסף. הקשיים של התלמיד הם כמו הקשיים של כל תלמיד רגיל באולפן, ובנוסף עליו להתאמץ ולכתוב על צג המחשב בעזרת ה'מברשת'. כלומר, הוא אינו אווז בידו כלי כתיבה אלא צריך להתאמן ולעבוד עם המברשת, שזו משימה לא קלה. למורה יש אפשרות לכתוב בעזרת עט דיגיטלי על לוח מיוחד המחובר למחשב, דבר המקל מאוד על הכתיבה. בזמן השיעור יש לעתים תקלות, שלא נמצא אותן בשיעור רגיל באולפן, כגון תקלות טכניות: תלמיד אינו שומע או אינו נשמע, ואז המורה פונה לתמיכה הטכנית ומקבל עזרה מידית. המורה צריך להיות עירני וקשוב מאוד למה שקורה בזמן השיעור. הוא צריך להתמודד גם עם הקניית השפה וגם עם הצד הטכני: להעלות את המצגות לפני השיעור, לתכנן אילו תכנים ילמד בשיעור ועל אילו שקפים הוא ידלג ויעביר לשיעור הבא. בסוף השיעור המורה צריך לרשום לעצמו עד איזה שקף הגיע, מה צריך לחזק בשיעור הבא ומהם שיעורי הבית שהתלמידים קיבלו. מורה באולפן עובד בדרך כלל עם כיתה אחת. במדיה הזאת כל שעה היא 'כיתה'. אם מורה עובד 10 שעות בשבוע, הוא נפגש בעצם עם 10 כיתות ברמות שונות. בהקשר זה, השיעור הפרטי גמיש יותר. אם מורה או תלמיד מעוניין באופן חד פעמי לשנות יום ושעה, זה אפשרי. מתאמים זאת על ידי שליחת דוא"לים. בקבוצה, לעומת זאת, זמן השיעור קבוע מראש ולא ניתן לשנותו. תלמיד שלא נכנס לשיעור, צריך להשלים בכוחות עצמו את הנלמד ולהאזין להקלטות.

שיטות הוראה

הגישה הבסיסית היא הוראת עברית בעברית. במסגרת זו מתורגל החומר הנלמד (מורה-תלמיד) בדיבור ובכתיבה; תלמיד שואל תלמיד וכך מתרגל את השפה; על בסיס השקפים במצגת עושים 'מדרש תמונה'. הלמידה היא חווייתית - כל אחד מספר על עצמו ומשתף את כולם. במהלך השיעור ניתן לגלוש באינטרנט ולקרוא מאתרי החדשות או מכל אתר אחר שהמורה בוחר. לדוגמה: כשלומדים על מזג האוויר, ניתן לגלוש לאתר מזג אוויר. אפשר ללמוד שירים בעברית מתוך אתר האינטרנט: YouTube. מורה יכול להכין תכנים משלו ולהעלות אותם לשיעור וכמו-כן להטיל משימות משלו על התלמידים ולא להיות צמוד רק לתוכנית שבנתה החברה.

סיכום

השפה העברית מתעוררת לחיים גם בעולם. אליעזר בן יהודה זכה השנה להכרת אונסק"ו, במלאת 150 שנה להולדתו, כמי שהיה בין ראשי המניעים את תהליך השיבה לשפה העברית, אך גם הוא לא דמיין ב'מוחו הקודח', כדבר השיר, שאנשים מכל קצוות תבל ידברו online בעברית.